

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

STEV.—NO. 664.

CHICAGO, ILL., dne 3. junija (June 3rd) 1920.

LETO—VOL. XV.

Upravništvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone, Lawndale 3407

NOVA VLADA V JUGOSLAVIJI.

V Belgradu imajo zopet novo vlado. Komaj da zbudi taka vest v človeku še kaj zanimanja. Vlade se v Jugoslaviji menjajo kakor branjeveci na slabem prostoru. In kakor doslej pojde tudi nadalje, dokler ne pride država v red in se ne postavi na podlago, ki bi se mogla smatrati vsaj za legalno. O sedanjih vladah se namreč niti to ne more reči. Provizorij, ki je nastal izza revolucije v Sloveniji in na Hrvaškem, in ki je bil v prvem trenutku razumljiv, traja še danes in očitno gre reakcija za tem, da ga raztegne, dokler bi bilo le mogoče, najrajša menda do sodnega dneva. Velikemu preobratu, kakršnega je povzročil polom Avstrije, ne more slediti takoj kaj definitivnega. Nikogar ni, ki ne bi razumel, da je treba v prvem hipu stvari urediti, kolikor je začasno najboljše mogoče, da se prepreči prevelik kaos in odvrne anarhija. Ukrepi take periode so odvisni od raznih momentov: Od sposobnosti ljudi, od prejšnjih priprav za tak slučaj in od dalekovidnosti voditeljev, od domačih in od zunanjih razmer i. t. d. Čim ugodnejši so vsi taki pogoji, tem bolj se provizorična ureditev približa tisti, ki naj ostane trajna, ali absolutno definitivna pač ne bo nobena, že zaradi tega ne, ker se prva organizacija ne more izvršiti v vsakem oziru demokratično. Sto reči morajo voditelji v naglici storiti na svojo pest in na svojo odgovornost, tudi najidealnejši ukrepi pa morejo še le tedaj dobiti pravo veljavo, kadar dosežejo sankcijo naroda.

Tega v Jugoslaviji doslej še ni in tudi nobenega znamenja ni opaziti, da bi vladajoči mislili na resnično demokratiziranje razmer. Še vedno se opirajo vlade na skupščino, ki ni bila redno voljena, ljudstvo ni imelo besede pri sestavi tega parlamenta, ampak stranke so sklepale kompromise in po mučnem barantanju dosegle ključ, po katerem so določile svoje zastopnike za skupščino; v nekatereh krajih Srbije pa je bilo še slabše, zakaj vlada je kar sama določila poslance, češ da tam ni rednih strank, ki bi mogle izvršiti to nalogo.

Za prvo potrebo je bilo to sprejemljivo. Volitve se niso mogle razpisati v štiriindvajsetih urah, in tudi če bi jih bil kdo razpisal, ni bilo aparata za izvršitev. Recimo nadalje, da je bilo ljudstvo v prvih časih še premalo orientirano, da bi si bilo moglo napraviti pravo sliko in glasovati z vso potrebno duševno pripravljenostjo.

Toda kako dolgo naj traja tak provizorij? Kako daleč more segati pravomoč takih začasnih oblastij in zastopov?

V Jugoslaviji traja to že od premirja. Še vedno ni ljudstvo dobilo prilike, da voli svoje zastopnike, da jim da svoje naloge in da uredi z njih posredovanjem, a po svoji volji državo. In še vedno si laste vlade tako obsežne pravice, kakor da je že vse trajno urejeno, kakor da bo morala država za vse večne čase imeti v vsakem oziru tisto obliko, ki ji jo sami predpisujejo. Pri tem pa lahko opazuje vsak otrok, da prav njihovi nameni nimajo opore med ljudstvom in da je vsemu, kar grade, namenjeno, da pade, čim pride ljudstvo do besede.

Izza cele serije kriz je prišla sedaj Vesničeva vlada na krmilo. Tudi njej se pa lahko prerokuje, da bo imela podobno usodo, kakor vse dosedanje in da bo regent kmalu zopet moral iskati človeka, ki naj bi mu sestavil nov kabinet. Sedanja vlada se imenuje koncentracijska, ker so v njej razun socialistov in komunistov zastopane vse stranke. Tako na primer sedi poleg slovenskega klerikalca mirno slovenski liberallec, poleg srbskega radikalca hrvaški avtonomist i. t. d.

V zgodovini narodov so momenti, ko je taka koncentracija mogoča in razumljiva. Zgodovina hodi svoja pota in lahko ustvarja najbolj čudne situacije. Ali le velika nujnost more opravičiti take eksperimente in trajati morejo le, dokler traja dotična situacija sama. V Belgradu pa poizkušajo spraviti tisoč nasprotij pod en sam klub in cementirati to dozdevno slogo, ki ni in ne more biti nikakršna sloga, zakaj vsaka stranka, ki je vstopila v to zvezo, je to storila s tajnim namenom, da namaže svoj kos kruha debelo z maslom, preden opazijo ostali, kaj se je zgodilo pod mizo. Prav na Slovenskem smo že neštetokrat opazili koalicijo klerikalcev z liberalci, a v vsakem slučaju je bil konec enak; vselej so znali klerikalci izrabiti položaj zase, napolniti svoje politične vreče, dokler jim niso liberalci smeli ugovarjati, in vselej so liberalci prepozno spoznali, da so bili opeharjeni in da so sami nasprotniku pomagali na konja. Četudi prepozno, so pa vendar to vselej spoznali, in kadar so bili dovolj oskubljeni, se je zveza razbila in liberalci so prisegali, da ne pojdejo nikdar več v tako past. Seveda so sčasoma pozabili na svojo jezo

in klerikalna vaba je ob ugodni priliki zopet postala uspešna.

Tako se je tudi sedaj zgodilo in konec bo zopet podoben. Koliko dlake puste liberalci pri tem, je odvisno od spretnosti klerikaleev in od trajanja te "koncentracije". Prav tako pokaže tudi bližnja prihodnost, katere stranke poplačajo še račun za svojo udeležbo pri vladi. Na vsak način so nasprotja prevelika, da bi se moglo barantanje končati brez hude združbe.

Le nekaj je, kar se zdi, da spaja stranke, ki so si podale "bratske" roke. To je skupno sovražstvo do organiziranega delavstva in skupno reakcionarno stremljenje. Kolikor koli se sicer razlikujejo programi meščanskih strank, kolikor koli skuša vsaka odpeljati vodo od drugih na svoj mlin, kadar gre za interese proletariata, so si vse z malimi izjemami podobne kakor jajce jajcu. Nobena ne razume, da se je z vojno pričel nov čas in vse mislijo, da se lahko s silo zadržijo, kar se hoče uveljaviti — ne po volji nekaterih ljudi, temveč po zakonih, ki so močnejši od vsakega Protića in Vesnića, od vsakega Tavčarja in Korošca.

Revolucionarni duh, ki preveva ves svet, je neizogibna posledica učinkov velike tragedije narodov. Zdi se, da je reakcionarjem nemogoče razumeti psihologijo ljudstva in faktorje, ki jo ustvarjajo. Ali kako za vse na svetu naj bi minil tak brezprimeren dogodek, oziroma taka veriga dogodkov brez mogočnega vpliva na mišljenje in čustvovanje množic? Kaj ni bila vojna sama na sebi ogromna revolucija? Niso li vladajoči sami teptali svoje nauke in z revolucionarno brezobzirnostjo segali po sredstvih, ki bi jih bili po vseh svojih teorijah morali z zgražanjem zametavati? Niso li sami kazali, da je mogoče pomendirati vsakovrstne institucije, ki so veljale za svete in nedotakljive? In narodi, ki sicer niso skupine bogov, vendar pa grupe ljudi z možgani in srci, naj bi bili ostali nedotaknjeni od vsega tega?

Odete z vsem atributi legalnosti so vlade pozivale narode in armade drugih držav na upor. Čakale so na revolucijo v sovražnih deželah in naravnost obljubovale so jo svojim narodom, češ le do tedaj je še treba vztrajati in tedaj pride mir. Tako so kar demonstrirale pravico revolucije. Zakaj se čudijo, da verujejo ljudske množice sedaj v to prayico? Zahtevale so zrušenje kajzerjevega prestola, kazale so simpatije za strmoglavljenje drugih nemških tronov in za degradacijo avstrijskega cesarja. Zakaj se delajo presenečene, če se narodom krone ne zde več svete in če spoznavajo njih nepotrebnost? V tisočerihi slučajih so razveljavile pravico privatne lastnine in razpolagale z zasebnim imetjem po svoji volji, po načelu, da so interesi države v vojni važnejši od vseh privatnih interesov. Kako morejo strmeti, če vidijo, da je minil nekdanji neomejeni respekt pred svetostjo lastnine in da

se zde ljudstvu njegovi interesi ne le v vojni, ampak tudi v miru važnejši od privatnih?

Vojna je porodila trpljenje in bedo, ki je jezik ni znal opisati. Vojna se je končala, mizerija ne. Tupatam je pomanjkanje še večje, kot je bilo med vojno. Drugod se množe znamenja, da se pripravljajo krize. Iz kakšne snovi naj bi bili ljudje, da ne bi vse to napravilo nobenega vtisa nanje? Reakcionarji se pa vendar vedejo — in kljub svoji inteligentnosti nemara v mnogih slučajih celo resnično mislijo, da je ves nepokoj med ljudstvom le sad agitacije nekaterih posameznikov, ki so v njih očeh seveda hudodelci. In zato menijo, da se je treba le rešiti teh krivih prerokov, pa pojde vse zopet gladko, kakor je šlo v hlaženih preteklih časih.

Neizmerna je ta zmota. Zavedni voditelji, ki so že davno pred vojno spoznali nemožnost ohranitve kapitalističnega sistema, bi vse rajši videli, da se izvrši neizogibni preobrat brez žrtve in brez premočnih potresov. Socialistom jasnega vida ne gre za hujskanje in za pospeševanje zmede, ker vedo, da plača račun navsezadnje delavstvo. Nič nočejo uničevati, zakaj vse produktivne institucije, ki služijo danes profitu posameznikov, bodo potrebne novi družbi za koristi vsega ljudstva. Ne manj, ampak več bogastva je treba, da bo življenje ljudstva ugodnejše. Tiste vrste revolucionizem, ki hoče le po teptati, posekati, pobiti, pa nima časa, da bi mislil na graditev, je ciljem socializma le na poti. Socialistični voditelji bi torej morali izgubit razum, če bi začeli namesto inteligentnega boja pridigati destrukcijo in podžigati slepe strasti.

Ali čustveno razpoloženje množic je v mnogih krajih ugodno za takozvane močne sugestije in strasti čakajo na podžig. Delo tistih, ki imajo cilj pred očmi, pa hočejo prav zaradi tega varovati ljudstvo nepremišljenih, ne k cilju vodečih, temveč od cilja oddaljujočih korakov, je v tem položaju skrajno težavno. Prav to delo pa je reakciji zoperno kakor voda steklemu psu, in če ga ne more preprečiti po ravni poti, skuša to po ovinkih in zahrbtno.

To se godi drugod po svetu, to se godi tudi v Jugoslaviji. Tudi tam so spori med delavstvom in prišlo je do razkola, kjer je bil najmanje utemeljen. Res je pač, da se nasprotja v bližini močnejše čutijo in da so videti večja, kakor pa iz gotove oddaljenosti, ki omogoča boljši pregled. Nasprotja niso nič abnormalnega; kjer so misleči ljudje, so tudi nasprotja. Nobena stranka ne obstaja brez njih in tista, ki se danes ustanovi, bo jutri spoznala, da se ne morejo misli uniformirati. Da se opraviči cepljenje strank, morajo biti razlike in nasprotja bistvena, temeljna in načelna. Nasprotja so bila tudi med socialisti v Jugoslaviji, ali zdi se, da niso zadovoljila reakcije. Pa si je pomagala, kakor je vedela in znala.

Njene metode so vsplōšnem enake po vsem svetu. Razlikujejo se v posameznostih, ali glavne poteze se ponavljajo povsod in v vseh časih.

Morda nima protirevolucija v Jugoslaviji direktno svojih špionov in nastavljenih hujskačev med radikalci. Morda jih ima; toda sodimo blaže, pa dejmo, da jih nima. Kljub temu je opazovalcu, ki ni sam v vrtincu, popolnoma jasno, da je reakcija želela razžarjenje strasti, razplamčenje radikalizma, prenapet lok. In prav tako je jasno, da je podžigala in pihala v ogenj, kolikor ji je le sapa dala. Ljubljanski klerikalni "Slovenec" ima na primer ogromne zasluge za razkol v slovenski socialistični stranki in bratski mu "Večerni List" je bil njegov vrli sekundant pri tem kalnem poslu. "Slovenski Narod" je bil kakor vedno bolj neroden, ali dobre volje tudi njemu ni manjkalo.

In rezultat?

Brezobzirni nastop reakcije, kršitve ustavnih pravic, streljanje, mrtvi in ranjeni, persekucije in represalije na vsej črti.

Cui prodest? Komu koristi? To je vprašanje pravnika, kadar se izvrši zločin. Komu je v Jugoslaviji koristil razvneti radikalizem?

In odgovor se glasi: Reakciji. Ona ga je potrebovala za svoje namene, ona ga je potrebovala, ona ga je razpihala. Sedaj je njeno nasilstvo navidezno opravičeno. Sedaj "rešuje domovino pred anarhijo". Pojavil se je "terorizem", zato "sme" ona sedaj terorizirati. Centralisti in avtonomisti, liberalci in klerikalci, industrijalci in agrarci lahko začasno pozabijo na svoje spore, kajti v tem so edini, da je "zmaju" treba streti glavo.

Značaj nove jugoslovanske vlade se izraža sam: Režim močne pesti hoče predstavljati; Vesnić, Protić, Korošec, vsak bi bilrad jugoslovanski Bismarck. Toda Bismarck je bil z vsemi svojimi grehi, z vso svojo brezvestnostjo, s svojo krvavo brezobzirnostjo večji od te družbice, ki se v Belgradu imenuje vlada. In od vsega njegovega dela ni ostalo nič, od vse njegove zgradbe ni niti ene opeke več. Če bi jugoslovanski tirančki vzeli zgodovino v roke in jo pregledali brez predsodkov, brez histerije in sofistike, ne bi mogli biti tako sami vase zaljubljeni, kakor so in ne bi hodili po potih, na katerih koncu je vedno stala sramota in neuspeh.

Sreča je višek ali konec našega hrepeneja v življenju — pravi Lester F. Ward, eden največjih ameriških sociologov. Znanje, pravi Ward, pride od napredka, napredek je odvisen od dejanj ali aktivnosti, in aktivnost je umerjena po nazorih, ki prihajajo iz znanja. Znanje je torej temelj vseh želja in ciljev. Toda znanje je lahko znanje resnice, ki vodi do boljših razmer in človeškega blagostanja, med tem ko je znanje lahko napačno — in to nas vodi lahko nizdol v močvirje in suženjstvo. Naša dolžnost je, da sledimo znanju resnice in ustvarimo nazore, ki razvijajo inteligentno mišljenje in inteligentno akcijo v smeri napredka, in v soglasju tega k sreči in blagostanju človeškega rodu.

Fr. Richter:

Moč idealov.

Ljudstvo je bilo vedno razdeljeno v dve kategoriji: V praktične ljudi, katerih stremljenje ne presega okvirja tega, kar je mogoče uresničiti v dani dobi, in v idealiste z razzibanimi dušami, prožete s krasoto in vonjavo oddaljenih, včasi morda še nevidnih svetov.

Tudi socialistično gibanje je bilo bogato, kar se tiče sanjačev in idealistov, ki so kakor fanatični svetniki hrepneli po idealu socialističnega preporeda. To so bili ljudje velike vere, katere jim ni mogla vzeti niti najgroznejša resničnost sedanjosti. Bili so sužnji ideje in izšli so večinom iz praha delavnic in dima tovarn, iz kletnih stanovanj na mestnih periferijah, ljudje upadlih in porumenelih obrazov, s kašljem jetičnih, toda s srci, gorečimi s plamenom tajnih ognjev in z mogočnimi zvoki srebrnih zvonov.

Sejavci socializma, ne poznavajoči oddiha in počitka, apostoli, romajoči od vasi do vasi in od mesta do mesta, ljudje brez zunanjega razkošja in brez užitkov vsakdanjih ljudi, delavski junaki s kljubujočimi glavami in z nepremagljivim hrepenenjem po zmagi . . .

Gnani od sile iluzije so razsvetili luč v glavah deseterih in stoterih tisočev svojih tovarišev in prižgali baklje v smeri štirih kotov sveta.

Prebredli so krvavo kopel in groze rabeljskega pregajanja. Toda uplašila jih ni ne krvna žrtev ne mrak globočine v ječi. V temo brez radostnega življenja jim je iz daljave svetil odsev socialne pravičnosti, za katero so vdano korakali kakor mistični kralji za svetobo betlehemске zvezde.

Da, taki so bili Mohikanci in pionirji socialističnih idej, prezirljivo se posmehujoči meščanski morali in njenim filozofom, prezirajoči svarilne glasove in ravnajoči se le po ukazu prostega delavskega razuma in ideje zatiranih.

Tako jih je presenetil požar svetovne vojne, ki je skušala z udarcem groma razbliniti njih drzne sanje in trgala sveže listje z drevesa vznesenih iluzij, grozeča, da pokoplje sanjače z njih naukom in z njih veliko vero v socialno revolucijo v ogromnih razvalinah eksistence, misli in upov, v grobišču ljudskega hotenja in dosedanjega dela.

Tragedija sanjačev se je imenovala svetovna vojna. Neusmiljeno je krušila njihove svet podirajoče načrte in napravila iz odločnih rebelov vdane sužnje nasprotnih ciljev. Njihovi svetovi so se podirali in oni so ostali v brezmočni osamljenosti. Sovražniki so jim odzvanjali mizerere in radosten smeh in škodoželjno stisnjene ustne zagovornikov dosedanjega reda so jih spremljali na domnevano pokopališče.

Toda tragedija sanjačev ni bila dejanje. Zgodovina še ni izrekla zadnje besede in se ni

zaključila s triumfom nasilstva in brezpravnosti. Valovi revolucije, burno razpenjeni, so z obrodjujočo in oživljajočo vodo poplavlili opustošeno polje, na katerem je vnovič vzkli rdeči svet. Najmogočnejši troni so padli in proletariat se je postavil k nakovalu zgodovine. Zvonovi socialne revolucije so počeli odzvanjati nadvladi kapitalizma. Sila svetove rušičih idej in ustvarjajoča sposobnost proletariata so zopet začeli zmagovati.

In tako stojimo zopet tukaj:

Nikakor še ne enotni kakor trdna veriga, vendar pa prežeti z zavestjo sile razredno zavednega proletariata, naj bomo že v katerem koli izmed obeh socialističnih taborov — med tistimi, katerih stremljenje ne presega okvirja tega, kar je v dani dobi mogoče uresničiti, ali pa med tistimi, ki snujejo, opojeni od vonjave bodočih svetov, nadalje svetove rušiče načrte, nemara pri tem pozabljajoči tudi na praktično delo dneva.

Vem, da ostanemo še nadalje razdeljeni v dva tabora: V praktične ljudi, vršeče drobno delo, in v iluzioniste, v idealiste, hodeče za nekompriznimi idejami. Vem, da mora pasti še marsikatera umetna pregraja, preden se snidemo in preden se bomo razumeli. Mi, sužnji ideje, in vi, osvojevalci takojšnjih uspehov.

Toda ne pozabimo na to: Treba je enako vas kakor nas. Ne preziramo vašega drobnega dela, ki pospešuje postopni napredek in zboljšuje usodo proletariata; toda ne prezirajte niti vi impulzivne in privlačne moči vznešenih idealov. Spomnite se, da je bilo vse, kar se je doseglo, storjeno le pod vplivom iluzij, da sploh ne bi bilo socialnega napredka, če ne bi bilo tistih, ki so se dali izvabiti od oslepljučih idealov, četudi se je vera vanje pogostoma zdela kakor blaznost. Ne pozabite, da se ima socialistično gibanje v veliki meri zahvaliti za svoje razširjenje le dejstvu, da se je proletariat dal navdušiti, hipnotizirati od ideje socializma in da mu je le ta navdušenost dala silo in toliko energije, da je mogel zmagovito prekoračiti svojo trnjevo pot in da se ni zgrudil pod udarci svojih razrednih sovražnikov. Mislite li, da bi bil sposoben tako velikih žrtev brez tega navdušenja?

Eno pa imejmo pred očmi: Tudi če se ločijo naša pota, po katerih mislimo v bodoče korakati, nas vendar družijo skupnost cilja; stremljenje mora biti na obeh straneh pošteno. Spori zaradi taktike ostanejo, ali pod njimi se mora uveljavljati skupnost cilj. Delajmo vsak v obsegu svoje delavnosti za en cilj, pa ne bo med nami sovraštva, kakršnega pričé smo danes . . .

Morda pridejo trenotki, ki prisilijo proletariat, da se združi v enotno fronto. To bo trenotek, ko pojde za delo minolih desetletij, ko pojde naravnost za socialistične ideale. In tedaj nemara zazvonimo mi in vi na alarm in si podamo roke . . . Bili bi slabi socialisti, če ne bi znali tega . . .

Spomnimo se, da bo mogoče izvršiti socialno revolucijo, pa naj se izvede po kateri koli poti, le tedaj, če bodo ljudske mase prej zanj dovolj pripravljene in vzgojene. Letargija proletarskih mas bi bila za naš skupni cilj najhujši udarec. Imejmo pred očmi, da je socialna demokracija rastla in se jačala v boju in z močjo vznešenih idealov in da je te treba ohraniti, če nočemo zapluti v močvirje in če hočemo biti vsako uro pripravljeni na uresničenje nalog, ki jih je delavstvu namenila zgodovina.

Prevedli in objavili smo ta članek, četudi so v njem zmote, ki ne prenašajo nobene socialistične kritike. Sodrugi Richter spada med tiste socialiste, katerih največja moč je v srcu. Že večkrat smo omenili, da so to navadno dobri in simpatični ljudje, ali da bi imel socializem zelo malo uspehov, če bi bil odkazan le nanje. Moderni socializem je znanost, in ta ima opraviti v prvi vrsti z glavo, z razumom, s čuvstvi pa le toliko, kakor se podrede pameti; če hočejo razumu ukazovati, so le škodljivi.

Ker je sentiment očitno najmočnejša Richterjeva lastnost, se tudi ni čuditi, da je površen, kjer gre za dejstva. Kadar nam pripoveduje o dveh kategorijah ljudi, se takoj vidi, da ne hodijo njegove misli daleč. Kar se tiče ciljev in dela zanje, bi že lahko našel nekoliko več kategorij. Celó če deli današnje socialiste v dve kategoriji, izraža s tem veliko kratkovidnost. Sam pripada očitno tisti skupini, ki jo imenuje "iluzioniste". Njegovi tovariši v frakciji bi se najbrže zahvalili za to označbo. Ali če rabi sam to ime, mu ga ne moremo odrekati mi. Sicer se njegovi iluzionisti rajši imenujejo radikalce. In če spojimo te vse v eno skupino, kar se pa ne vjema s fakti, imamo na drugi strani nekoliko frakcij, ki jih le ni mogoče kar tako na kratko enako opisati, kakor dela Richter, imenujoč jih praktične ljudi, katerih stremljenje ne presega okvirja tega, kar je mogoče v dani dobi uresničiti. Nekoliko pozneje se pač sam pobija, ko pravi, da imajo vsi skupne cilje in celo upozarja, da naj se ne pozabi na to. Če imajo njegovi praktični ljudje enake cilje kakor njegovi idealisti, je težko umeti, kako jim more odrekati stremljenje preko tega, kar se more v dani dobi doseči. Stremljenje gre pač za ciljem.

Srce ni v praktičnih vprašanjih — in socialno vprašanje je na vsak način praktično vprašanje — najboljši svetovalec in Richter je priča. Njegovih iluzij mu ne zamerimo, kajti navsezadnje je človek tak, kakršen je, to se pravi, tak, kakršen mora biti; produkt razmer je. Ali kolikó so te iluzije vredne, je drugo vprašanje. Toliko nikakor ne, kolikor jim on pripisuje vrednosti.

Res je, da potrebuje tudi proletariat navdušenja, ali nič manj ni res, da mora biti to navdušenje vse drugačno, kakor tista lastnost, ki se navadno označuje za navdušenje in katere

smo se prav pri buržvaziji naveličali do zopernosti. Slama, ki gori z velikim plamenom in napravi tudi mnogo dima — to je buržvazno navdušenje, in žal da je tudi delavstvo zažigalo mnogo take slame, kakor je sploh rado posnemalo buržvazijo. Močna čustva so v socialnem boju potrebna, ali njih moč mora biti trajna; ta pa izvira vse bolj iz trdne zavesti, kakor iz navdušenja.

Še marsikaj bi se dalo reči o Richterjevih besedah. Ali ne gre nam kaj posebno za kritiko. Njegov članek smo objavili iz drugega razloga. Pisatelj se razlikuje od svojih "radikalnih" tovarišev — iluzionistov — v tem, da ga temperament vendar ne odnaša povsem v oblake. Večkrat smo že dejali, in pred kratkim smo obširno razložili, da bodo prihodnji boji proletariata le tedaj uspešni, če bodo njega posamezni deli znali biti tolerantni; in sedaj pravi Richter od svoje strani približno prav to. Ne more se sicer reči, da sta oba dela, kakor ju označuje on, potrebna, to se pravi, da mora biti proletarijat razdeljen v praktičarje in iluzioniste. Prav lahko si mislimo idealiste, ki bili tudi praktični; seveda bi morali biti idealisti, pa ne iluzionisti, kajti to so ljudje, ki se gonijo za fantomi, ne pa za realnimi cilji. Le da ni tako, kakor si moremo misliti. Natura ne ustvarja ljudi po naši želji in ne na ukaz iluzionistov, in to bi morali razumeti prav socialisti, ki hočejo biti znanstveni ljudje. In to razumevanje je podlaga tolerance, ki je proletariatu danes tako potrebna, kakor še nikdar ne.

Različni smo. To se ne da izpremeniti. Nihče naj se o tem ne moti; tudi kadar postane družba socialistična, bomo še različni, zakaj gospodarske razmere lahko izpremenimo, naravnih zakonov pa ne. Ali to res ni nič tako strašnega, da bi bilo zaradi tega treba obupavati. Socialno delo samo je tako obilno in tako raznovrstno, da dobi vsak lahko svoj delež, pa naj bo njegov temperament kakršen koli.

Z zadoščenjem nas navdaja tudi Richterjev stavek, da mora biti proletarijat pripravljen in vzgojen, če hoče izvršiti veliko nalogo, ki mu jo je odkazala zgodovina. To godemo in trobimo že vso večnost, in jasno kakor beli dan je, da se doseže ta pripravljenost in vzgoja le s tistim drobnim delom, o katerem misli Richter, da izpolnjuje vse misli in vso aktivnost tistih socialistov, ki niso iluzionisti.

Če bi bili vsi radikalci ali idealisti, kakor se že rajši imenujejo, tako pripravljeni priznati skupnost cilja in potrebo podrobnega dela, kakor Richter, tedaj bi bilo mahoma odpravljenih tisoč težav. Kdaj dosežejo toliko spoznanja, ne vemo; pač pa vemo, da pride trenotek, ko bo vse odvisno od sodelovanja vseh, ne le morda, temveč povsem gotovo, in za tisti trenotek je sedanja toleranca neizogiben pogoj, zakaj danes se vzajemno onmetavati z blatom, jutri se pa seči v roke, je nemogoče. Pač pa je mogoče

strniti trume, ki korakajo vsaka po svoji poti, če se ne zanaša med nje sovraštvo in če se že na svojih posebnih potih pripravljajo na združitev, ki se mora danes ali jutri izvršiti na vsak način, vsekakor na način, ki ga določijo razmere tistega časa, v katerem postane združitev nujna.

Pol milijarde za protisocialistično propagando.

V meščanskem in kapitalističnem časopisju čitamo vsak dan poročila o ustanovitvi novih "patriotičnih" društev, ki rastejo zadnje čase kakor gobe po septemborskem dežju. Večjo pozornost kakor društva sama pa vzbujajo milijoni, ki se stekajo v njihove blagajne takorekoč čez noč. Med imeni promotorjev teh organizacij in prispevatelji v njih blagajne najdemo skoraj same milijonarje — in idustrijalne mogotee, veletrgovce in bankirje. Človek se pri tem nehote vpraša: Čemu zbiranje tolikega denarja? Ali hoče denarna gospoda povesti s svojimi fondi agitacijo, da se izvede v Ameriki tista demokracija, ki se je bila obetala za časa vojne? Ali žele postati vele-patriotje naenkrat praktično krščanski ljudje? — Nič podobnega ne

Pravijo, da je postalo delavstvo po vojni nezadovoljno, in da zahteva reči, o katerih preje niti sanjalo ni. Več svobode hoče, več življenskih sredstev in pogojev za srečo. Slišijo se celo glasovi, da je treba kapitalistični način proizvodnje in distribucije — to, kar omogoča enim sijajno in razkošno življenje, drugim pa prinaša pomanjkanje in nesigurnost za obstanek — odpraviti in ga nadomestiti s kolektivnim načinom.

Človek bi mislil, da je tako prizadevanje čisto naravno in v soglasju s temeljnimi prirodnimi zakoni. Toda ravno iz vrst ljudi, ki ustanavljajo te vrste "patriotičnih" društev, se slišijo glasovi, da je to nemogoče, da niso te reči za vse, ampak le za nekaj izvoljenih. Po njih mnenju je drugačno mišljenje zmota, ki jo treba korigirati. Množice je treba privedi nazaj k pravemu pojmovanju življenja in jih opozoriti, da je bilo vedno tako na svetu. Za te vrste "šole" pa je treba v teh izrednih časih izredne organizacije — in kar je s tem v zvezi, ogromnega denarja — zelo mnogo denarja.

Lakaji kapitalističnega sistema ne bodo opravljali umazanega dela zavajanja množic v stare blažene čase — zlasti sedaj ne, ko prodira ideja človeške pravice z večjo silo na dan — za majhno plačo. Kapitalisti imajo dovolj denarja, pa bodo za preobračanje resnice plačali, kakor se spodobi. Saj služi tako zavajanje ljudskih množic v prvi vrsti kapitalističnemu razredu samemu.

In tako je prišlo, da se ustanavljajo zadnje čase vse vrste organizacije, ki zbirajo za te namene fonde. Migljaj za te vrste delo je prišel v sporazumu raznih lakajev od zgoraj, in sedaj dajejo pod krinko vere in amerikanizma milijone. S tem hočejo privabiti v svoj delokrog tudi druge, ki naj jih posnemajo in jim služijo za štafažo.

Lísti poročajo, da je dal Rockefeller ml. \$2,000.000 babtistovski cerkvi, kralj lesne trgovine v Chicagu, Hines pa \$500,000 katoliški cerkvi za univerzo. Armour, Swift, Du Pont, Morgan, Harriman in drugi magnatje so dali tudi stotisoče drugim organizacijam, katerih naloga je odvracati ljudstvo od spoznanja resnice, kakor je naloga organizacije, kateri pripada Rockefeller ml., United Churches, kateri pripada 35 verskih sekt in katere soustanovitelj je Rockefeller ml., si je stavila v nalogo, da zbere pol milijarde dolarjev fonda. Ta denar, pravijo, bodo porabili za propagando, da se vrne ameriško ljudstvo nazaj k bogu in amerikanizmu. Z drugimi besedami se to pravi, da je fond namenjen za protisocialistično propagando.

Za to protisocialistično propagando dajejo s pričakovanjem, da bodo dobili mnogo posnemalcev med nezavedno množico, v eni sami uri dostikrat več, kakor so zbrali vsi socialisti v Ameriki za svojo propagando v dvajsetih letih.

To ni težko izračunati. Vzemimo za podlago slovensko sekcijo J. S. Z., ki izdaje "Proletarec", pa smo takoj na jasnem.

Na podlagi računov so slovenski socialisti in njih simpatičarji v Ameriki zbrali za socialistično propagando (tu so vštetí vsi zneski za naročnino lista, podpore itd., izvzemši štrajkovne in obrambne fonde) od meseca februarja 1901 do 30. aprila 1920 \$82,393.06. Poleg tega so prispevali J. S. Z. od leta 1910 do 30. marca 1920 \$48,259.45, (tukaj pridejo v poštev tudi svote hrvatskih in srbskih socialistov), kar znaša skupaj \$130,652.51. Če odštejemo od te svote \$20,000 za hrvatske in srbske člane J. S. Z., in prištejemo še tiste svote, ki so jih zbrali slovenski socialisti in somišljeniki in poslali na druge centrale za razne prosvetno politične namene na splošno (ne glede na štrajkovne fonde), recimo \$25,000, dobimo, da so slovenski socialisti v Ameriki zbrali v dvajsetih letih za socialistično propagando \$135,652.51.

Recimo, da so zbrali delavci drugih narodnosti, katerih število in stopnjo delavske izobrazbe je mogoče primerjati s slovenskimi delavci v Ameriki, v tem času toliko, kolikor slovenski delavci, na primer Škandinavci, Čehi, Italijani, Irei, Slovaki, Francozi, Ogrji, Rusi, Leti, Litvinci, Ukrajinci Rumunci, Hrvatje in Srbi, in če vzamemo v poštev, da so večje in bolj organizirane narodnostne skupine kakor Amerikanci, Finci, Židje in Nemci zbrali v tem času do desetkrat več, bi to znašalo v dvajsetih letih za vso socialistično propagando v Ameriki komaj dvanajst milijonov dolarjev.

Oč teh 12 milijonov dolarjev je ostala do danes v aktivnosti komaj ena četrtnina ali tri milijone dolarjev, to je vrednost, ki je ostala v listih in drugih podjetjih, kakor socialistične šole itd., ki služijo političnemu namenu in socialistični izobrazbi, ostalih 9 milijonov pa se je v teku časa steklo v kapitalistična podjetja za tisk in druge reči, ki jih mora proletarijat dobivati iz rok teh podjetij.

Tako stoji danes ameriški proletarijat s tremi milijoni — in morda manj — nasproti pol milijarde kapitalističnih dolarjev. Pol milijarde dolarjev določee-

nih za protisocialistično propagando! Kaj naj to pomeni? Ali nam to organiziranje raznih Legij in raznih pseudopatriotičnih organizacij z milijoni v svojih blagajnah, z milijoni, ki prihajajo iz rok veleindustrijalcev in bankirjev, ne daje misliti, da se kapitalistični razred zaveda, da tla pod nogami niso več tako varna kot so bila nekdanj?

V časih črnega suženjstva, v letih 1835 do 1861 ko je izbruhnila civilna vojna, se je vodila od strani sužnodržcev enaka propaganda, da se obdrži črno suženjstvo. Kakor so takrat kralji bombažnih mlinov na Jugu ustanavljali pseudo-patriotična društva in sipali v njih blagajne milijone, da korumpirajo šolske učitelje, advokate, profesorje, časnikarje in duhovnike za ohranitev črnega suženjstva, tako ustanavljajo danes kralji olja, kralji mesa, kralji železnic in bank psevdo-patriotična društva in sipljejo v njih blagajne milijone, da korumpirajo razne inštitucije in njih funkcije za ohranitev mezdnega suženjstva. To je po njih mnenju amerikanizem, kakor se je svoječasno črno suženjstvo odevalo s sankcijo patriotizma in amerikanizma.

Če zasledujemo poglavje ameriške zgodovine iz let 1835. do 1861, nanašajoča se na vprašanje črnega suženjstva, primerjajoč ljudsko razpoloženje, da se odpravi, in po drugi strani trdovratno upiranje reakcije, da se vzdrži, vidimo, da se od leta 1880. do danes ameriška zgodovina ponavlja. Razlika je le v tem, da se je vršil takrat boj za odpravo črnega suženjstva, danes pa za odpravo mezdnega suženjstva, in da se je tedanji boj nanašal na notranje ali narodne razmere, medtem ko se nanaša današnji na splošne — mednarodne. Takrat so zahtevali odpravo črnega suženjstva predvsem gospodarski interesi Severa v Uniji sami, odpravo mezdnega suženjstva pa svetovni interesi, predvsem seveda evropski interesi za socializiranje produktivnih in distributivnih sredstev; in to se bo pokazalo, čim se Evropa izkoplje na ta ali drug način iz svojih vojnih dolgov in začne pritiskati na vse vnanje kraje, da se rekonstruirajo v smislu razmer, ki bodo odgovarjale duhu Evrope, to je da sprejmejo formo kolektivnega lastništva vseh tistih sredstev, ki so ljudstvu kot celota za nadaljni razvoj in ohrano neobhodno potrebna. Mesto Severa v Uniji bo nastopala svojo zgodovinsko vlogo Evropa.

Prizadevanje današnjih milijonarjev, da se mezdno suženjstvo ohrani, je po navedenih zgodovinskih dejstvih in po načelu razvoja, ki ga ne ustavijo nobene milijarde dolarjev konec koncev tako piškavo, kakor je bilo prizadevanje bombažnih baronov na Jugu, ko so hoteli z vsemi koruptnimi sredstvi preprečiti odpravo črnega suženjstva.

V boju za pravično stvar odvažajo naši trije milijoni dolarjev, naši centi, nikli, kvodri in dolarji vse Rockefellerjeve, Morganove, Harrimanove in Armourjeve milijone.

—č.

Sedanji družabni sistem produkcije in distribucije temelji na podlagi profita, in ker je profit, ga mora konec koncev nekdo plačati, ker ta ne obstaja iz nič. Plača ga delavski razred.

Heinrich Stroebel:

Kappisti in komunisti.

Pred nekaj dnevi (članek je bil spisan koncem aprila. Op. ur.) so aretirali v Berlinu nekoliko oficirjev, ki so s takozvanimi komunisti kovali novo militaristično-komunistično zaroto. Medtem so aretirance zopet izpustili, ker so oficirji ravnali z znanjem svojih predpostavljanih in baje imeli le namen pripraviti radikalno delavstvo do tega, da izroči orožje. Nasproti temu je izjavil neodvisni socialist Wegmann, ki se je zaradi informacije udeležil nenavadnih razprav, da ni šlo za razoroženje delavstva, ampak za oborožen upor delavcev in vojakov za strmoglavljenje sedanje vlade in za ustanovitev militaristično-komunistične diktature.

Te razprave same niso nič novega; znamenito na njih bi bilo le to, da so se nadaljevale še izza Kappovega puča. Med tem pučem in že dolgo prej so bili namreč intimni stiki med častniki, ki so stali na čelu puča, in neko malo skupino neodvisnih in komunistov. In ko so Kapp, Luetwitz in družba dne 13. marca proklamirali v Berlinu vlado sablje, so se pridno trudili, da bi dobili levičarske socialiste in komuniste na svojo stran. Tako so se poskušali približati Däumigu, da bi ga pridobili za idejo militaristično-proletarične diktature, in tudi drugim znanim zagovornikom sovjetskega sistema so ponujali zvezo in ministrske sedeže. Däumig in vsi neodvisni in komunisti, ki imajo kaj politične izkušnje, so naivnim militarističnim prekucuhom kratkomalo pokazali osle, nekoliko novembrskih socialistov in nacionalnih boljševikov pa je sedlo generalu Lütwitzu in polkovniku Bauerju na limanice. Zlasti neki Wauer, ultra-ekspresionistični "viharni" skupini pripadajoč "revolucionaren" umetnik, v poznih štiridesetih letih, ki se je začel še le po revoluciji zanimati za politične reči, se je v dnevih Kappovega puča trudil za spravo med militarizmom in levičarskim socializmom, da bi uresničil socializem v Nemčiji z militaristično-komunistično diktaturo.

Na srečo niso našli Wauer in njegovi prijatelji s tem konfuznim revolucionizmom pristašev med proletariatom; toda kakšna nesreča bi se bila lahko zgodila, če bi bil mogel ta politični diletantizem le za trenotek spraviti proletarsko obrambno fronto v nered! In to skupno komplotiranje militaristov in socialistično-komunističnih zmedenih glav traja že precej časa. Že pred meseci sta se našli — "z enakostjo srca vzajemno privlačeni" — oficirska klika polkovnika Bauerja in Wauerjeva skupina v tesni duševni zvezi. Oba dela sta sovražila in zaničevala demokracijo, oba dela sta se kot rojene gosposke nature čutila nagnjena k diktaturi, in oba dela sta gojila tudi nekakšen megljen "socializem." In ker se je vsak del sam zase čutil preslabega, da si osvoji diktaturo in jo zadrži v svojih rokah, sta oba sklenila kompromis. Militarizem in levičarski socializem sta si razdelila diktaturo: parlamentarizem naj bi se nadomestil z nekakšnim stanovskim zastopstvom, ki bi napravilo sovjetskemu sistemu koncesi-

je; zato bi postal militarizem pod vodstvom pruske oficirske kaste vsegamogočni instrument državne moči. Poleg socializma pa je postal nacionalizem, maščevalna vojna proti zaveznikom, geslo dneva.

Človek bi mislil, da je bilo za militariste kakor polkovnik Bauer in tovariši (tudi Ludendorff je imel cele ure trajajoča pogajanja z Bauerjem!) vse socialistično postopanje le gola komedija, da se vjamejo socialistični kalini in se z njih vplivom skrha enotni odpor proletariata, ki ga je bilo v slučaju vojaškega puča pričakovati. Ali kolikor koli je jasno, da more biti pruski oficirski kasti vsak socializem in boljševizem le sredstvo za pospešitev njenih razrednih interesov, ki so proletarskim diametralno nasprotni, in za uresničenje njenih nacionalistično-imperialističnih mrzličnih sanj, vendar ni treba smatrati vsakega koketiranja s socializmom za prazno laž in preračunjeno hinavščino. Kakor je res, da nimajo militaristični propagandisti "nacionalnega boljševizma" simpatij za resnični socializem in da ga nerazumejo, tako je gotovo, da sovražijo gotove oblike kapitalizma. Da sovražijo oficirji in višji uradniki, če niso sami v sorodi ali v svaštvu e kapitalističnimi krogi, debele meščane, je pač stara reč. Toda njih sovraštvo in zavist se ne obrača proti vsem izkoriščevalcem, ne proti kapitalističnemu sistemu, temveč proti mobilnemu kapitalu, proti trgovini in borzi; za industrijalni kapital in za veleposesset imajo največjo toleranco, saj dobivajo militaristični prekucuhi od teh krogov svoje podpore v višini mnogih mnogih milijonov. Antikapitalizem militaristov ni torej v bistvu nič drugega kakor antiliberalizem in antisemitizem. Socializem in komunizem sta jim prav toliko vredna, da se uniči liberalizem, parlamentarizem in demokracija. Pri sovjetskem sistemu se jim dopada protiparlamentarna tendenca, ideja stanovskega zastopstva, ki je fevdalni reakciji prirasla k sreči. In tako mislijo, da bi z začasno zvezo s komunizmom najboljše poslužili svojemu sovraštvu napram demokraciji, ki mora njih silo polagoma absolutno streti; tako mislijo, da bi pri velikem političnem in socialnem kaosu, za katerim gredo, najboljše prišli na svoj račun in pridobili še največ vpliva za svoj razred in za svoj svetovni nazor.

Vsak nemški socialist, ki ve vsled svojega marksističnega šolanja in vsled svoje politične izkušnje kaj o razrednih bojih in o razredni psihologiji, razume, da bi bila vsaka zveza proletariata z nemško oficirsko kasto blaznost, zločin proti revoluciji in socializmu. Toda kaj vedo novembrski socialisti in komunisti, "revolucionarni" umetniki in literati, ki so še le z izbruhom revolucije odkrili politiko in socializem, o razvojnih zakonih družbe, o historičnih oblikah socialnih bojov, o tradicijah in o svetovnem nazoru pruskega militarizma? Z nedolžno nevednostjo otrok se lotevajo najbolj zapletenih in težavnih problemov ekonomije in politike. Za najbolj zamotana vprašanja imajo najbolj enostavne rešitve. Parlamentarizem in demokracija, o katerih bistvu in učinkovanju v preteklosti in sedanjosti se jim niti re sanja, so zanje zastarele in preмага-

ne reči. Diktatura jim pa diši. Kot univerzalni geni in gosposki ljudje se čutijo poklicane za diktatorje. In če se ne posadi proletarijat sam na ščit, mu pomaga militarizem do tega, vsaj v svojih najvišjih duhovih, v osebah Lüttwitza, Bauerja in Ludendorffa, ki so se "izpreobrnili" k socializmu in so pripravljene skupno s proletariatom ustanoviti komunistično diktaturo . . .

Pogostoma smo upozarjali na te reči. Pokazali smo, da si nadeva pruski militarizem in imperializem že vse leto socialistično, komunistično krinko, da zaslepi delavstvo in da obnovi reakcionarno moč z ovinkom preko boljševiških pučev in sovjetske diktature. Saj ni bil nacionalni boljševizem profesorja Eltzbacherja nič drugega, kakor poizkus nemškega imperializma, da bi vjel komunistično gibanje za svoje namene. In z Eltzbacherjevo propagando je šlo spiecično militaristično agitiranje in pripravljane pučev roko v roko. Pred kratkim sem podal analizo nove socialne filozofije Oswalda Spenglerja, katere vrhunec je v tem, da sta prusovstvo in socializem eno. Spengler je duševni oče nacionalnih boljševikov Bauerjevega in Ludendorffovega kopita. Mladi rezervni častnik Bartram, ki je igral posredovalca med pučarsko oficirsko kliko in Bauerjevo skupino, je plazeč oboževalec Spenglerja. Zelo opravičen je sum, da je igralo špicelstvo pri agitaciji za militaristično-proletarsko sodelovanje veliko vlogo. Levičarski neodvisnjak Brass je pred kratkim v narodni skupščini dokazal, da so oficirji v kritičnih dneh v rdeči armadi v rurskem okraju razvijali najusodepolnejše delo kot "komunistični" provokaterji. Dasi je torej zelo verjetno, da so provokaterji in militaristični agenti med komunisti igrali veliko večjo vlogo, kot se je doslej slutilo, vendar ni treba, da bi bili vsi zagovorniki militaristične komunistične koalicije sami špicli; politična nevednost in neizkušnost, zavedena volja za aktivnost in osebna častihlepnost lahko napravijo enako zmedo kakor umazane roke plačanih kreatur reakcije.

In če ni bila doslej povzročena nobena vidna škoda, če tudi je proletarijat odposlanec militarizma v bojnih marčnih dneh s prezirno odbil, se vendar tudi ta nevarnost ne bi imela podcenjevati. Dovolj nevarno je že, kako se je zgovornim političnim novincem, namazanim pustolovecem večkrat posrečilo dobiti vpliv na gotove delavske kroge. Doživeli smo to pred enim letom v Monakovem in zopet smo to videli zadnje tedne v rurskem okraju in v Vogtlandu. Če je celo mož kakor nekdanji neodvisni dr. Laufenberg v Hamburгу postal fanatičen zagovornik nacionalnega boljševizma — ali je tedaj mogoče priprostim delavcem zameriti, če podležejo dvojni vabi nacionalizma in komunizma? Zlasti tedaj, če se jim lahko pravi: Tudi ugledni zastopniki sovjetske republike so še pred kratkim imeli pogajanja z glavarji nemškega militarizma. Kajti v resnici se je zdelo na primer Radeku mogoče spojiti z njegovimi dolžnostmi napram nemški revoluciji dolge razprave z Ludendorffom. Mislimo, da bi imel nemški proletarijat, naj pripada kateri koli socialistični smeri, dovolj razloga, da bi resno odklonil take ne-

taktnosti. Kajti kaj bi bila dejala Lenin in Radek, če bi bili nemški socialisti prijateljsko razpravljali recimo z Judeničem, Kolčakom in Denikinom ?

Telepatični poizkusi.

Pred kratkim so napravili na Dunaju "telepatično predstavo", ki se je razlikovala od podobnih hipnotičnih priredb v tem, da je imela povsem znanstven značaj in poučen namen. Dunajski sodnijski telepat in zagovornik dr. Leopold Thoma je imel zanimivo predavanje in je napravil vrsto sugestivnih poizkusov s presenetljivim uspehom. Dr. Thoma se je temeljito bavil s telepatijo in z njenim vplivom na kriminalistiko; pri deželnem sodišču je v tem oziru izvršil mnogo poizkusov, katerih rezultati so mu pokazali, v kakšni nevarnosti so ljudje, ki lahko podlegajo sugestiji. Njegovo predavanje je imelo namen razložiti bistvo te nevarnosti in opisati nekatera nova sredstva zoper tako podleganje. Z eksperimenti, ki jih je dodal predavanju, je pokazal pravo vrednost teh sredstev.

Preriditev je bila v veliki koncertni dvorani in udeležba je bila obilna. Stvar je vredna, da se zanjo zanimajo tudi širši krogi.

Med predavanjem je nenadoma poskočil mlad človek v sedmi vrsti in zaklical: "Nujno potrebujem steklenico vode," pohitel na oder in vzel predavatelju steklenico iz rok. To ni bilo nič drugega, kakor izvršitev sugestivnega ukaza, ki ga je bil dr. Thoma dal dotični osebi v navzočnosti sodnijskega psihiatra; sugeriral je bil mlademu možu, da bo po petnajstih minutah potreboval in zahteval steklenico vode in da si jo bo vzel, kjer jo bo najbližje videl. Točno po petnajstih minutah je mladenič, ki seveda ni česar ni vedel o ukazu, izvršil sugerirano povelje.

Dr. Thoma je izvršil celo vrsto sugestivnih poizkusov na bdečih ljudeh ob asistenci sodnijskega psihiatra primarja dr. Stelzerja, profesorja Stranskega, ravnatelja steinhofskega zavoda za duševno bolne Berceja, primarja dr. Holuba, in medicinskega svetnika Brennebergerja.

Poizkuse je delal dr. Thoma le na osebah, katerih ni poznal, kar so tudi same potrdile s častno besedo. Med drugim je pokazal mnogo možnosti zločinske sugestije na osebah, ki so nagnjene, da podle-gajo sugestiji.

Tako je na primer zaklical nekemu gospodu in dvema damama: "Vi ste vendar slišali, kako je oni gospod ozmerjal poleg njega sedečo damo!" Poklicani so res takoj potrdili, kar jim je bilo na ta način sugerirano in neki mladi mož je celo navzočemu sodniku prisegel.

Drugemu izmed navzočih je dr. Thoma, ne da bi ga pogledal, ukazal, da naj daruje rešilni družbi 1000 kron. Mož je pismeno potrdil to svoje darilo, a takoj je na to pozabil. Ko so ga na koncu predstave vprašali, ali ve, da je daroval 1000 kron in da je to pismeno potrdil, se je na vso moč začudil, češ da ni ničesar pisal in da ne ve o nobenem darilu. Njegovo začudenje je doseglo vrhunec, ko so mu

pokazali lastnoročno potrdilo, ki ga je spoznal za svoje.

Izredno zanimive so bile pod pritiskom tuje volje izvršene tatvine.

Nekaterim navzočim je dr. Thoma ukazal, da ne smejo podleči sugestiji. Res ni bilo mogoče teh oseb več porabiti za poizkuse.

Dvanajstim osebam v eni izmed zadnjih lož je dr. Thoma sugeriral, da se ne morejo geniti, da ne morejo govoriti in da ne vedo, kako se imenujejo. Njegov pogled je imel tak učinek, da so podlegle sugestiji tudi nekatere druge osebe, ki so občutile njegove oči.

Predavanje je imelo povsem znanstven značaj in navzoči so bili tudi razni funkcionarji dunajskih sodišč in policijskega ravnateljstva.

Med občinstvom se včasih mnogo govori o sugestiji, o hipnozi in o podobnih rečeh in včasih se slišijo čudne trditve, ki kažejo, kako napačne pojme imajo ljudje večinoma o tem. Mnogo je tega krivo dejstvo, da se večinoma producirajo s takimi predstavami ljudje, ki postavljajo take eksperimente v eno vrsto s "čarovništvom". Dejstvo, da ima sugestija lahko tesne stike s kriminalistiko, pa kaže, da bi bilo zelo potrebno več jasnosti med ljudstvom o teh vprašanjih.

UTRINKI.

John D. Rockefeller ml. namerava potovati po Ameriki v interesu fonda v znesku \$336.777.-572 za medcerkveno gibanje. John D. je pobožen, toda kakor je znano že iz prejšnjih izkušenj, ima v verskem oziru precej široko srce. Vsekakor je za cerkev, toda med cerkvijo in cerkvijo ne dela posebne razlike. Zdi se, da ima nekaj lastne filozofije in pričakuje od vsake cerkve za svoje namene enake učinke. Kakšni so ti nameni, ve pač sam najbolje, vendar se lahko ugiba, da so kolikor toliko v zvezi z odnošaji med hlupci in gospodarji, kjer si podajajo res skoraj vse cerkve roke.

Pravijo, da se bo omenjena ogromna svota rabila za misione, vzgojo in dobrodelnost.

O misionih bi se lahko mnogo govorilo. Če je bilo na njih sploh kdaj kaj dobrega, je bilo tega v primeri s slabim jako malo. Danes je pa vprašanje, koga naj misioni še izpreobračajo, ko je prodrlo krščanstvo že v takozvane najtemnejše kraje sveta in imajo zamorci in mestici, Kitajci in Papuanci že svoje lastne duhovnike.

Osvojevanje tujih krajev za "sveto vero" je v naših časih nekam problematično in včasih sumljivo. Navadno pride v "divje" dežele kmalu za misionarjem trgovski agent, in temu sledi skoraj za petami vojak in mornar. Duše love za nebeško kraljestvo, dežele pa osvajajo za prav pozemeljska kraljestva in za kapitalistične profite. Misionarji raznih cerkva tekmujejo, katera vera da kaže najboljšo pot onstran groba, tru-

sti in vlade se pa skregajo zaradi posvetnih reči. In potem plačujejo s krvjo tisti, katerim se pri naša "luč izveličanja", in tisti, ki jo že davno imajo... Pravijo, da ne mara Amerika biti zapletena v tuje afere. Dobro. Naj ostanejo misionarji doma, pa bo nekaj manj zapletljajev.

Vzgojo naj cerkve rajše prepuste tistim, ki so za to bolj poklicani. Izkušnje s cerkveno vzgojo niso bile nikjer nič prida. Če se je je celo Španija skušala rešiti, je s tem dovolj povedano. Amerika pa ni bila ustanovljena za cerkve in njih vzgojo, ampak njena konstitucija govori povsem drugače.

Filantropija je pa čudna reč. Od ljudstva hočejo nabrati neštete milijone, pa mu potem darovati nekoliko tisočakov. Čemu ta ovinek, pri katerem je le izguba? Ali ne bi bilo veliko bolj uspešno odpraviti potrebo dobrodelnosti? Filantropija pomaga le revežem, in še tem ne veliko. Če se človek danes za silo najé, mu bo današnja dobrodelnost pojutršnjem kaj malo pomagala. In zakaj imamo reveže? Zato, ker jih ustvarja naš socialni sistem. Star si, pa te ne marajo v nobeni tovarni. Kapitalist ne pričakuje v kratkem profita, pa ustavi produkcijo in delavci so brez dela, to se pravi brez kruha. V "divji" deželi so našli cenene delovne moči, pa morajo domači delavci stradati. Prometna sredstva pridejo v nered, surovine izostanejo, pa morajo roke počivati in z njimi vsed želodci... 336 milijonov dolarjev bi mogočno pomagalo, da se preuredi socialni sistem in odpravi revščina enkrat za vselej. To bi bilo bolj ekonomično, kakor neprenehoma filantropirati, mašiti luknjice, pa vendar nič ne opraviči.

Zelo pomembna je izjava, ki jo je pred kratkim podal francoski socialist Albert Thomas londonskemu zastopniku pariškega lista "Temps". Predstojništvo mednarodnega delavskega sveta, ki je spojen z Ligo narodov, se je na svojem drugem zasedanju v Londonu bavilo z organizacijo študijskega potovanja v Rusijo. Ker je tudi vrhovni svet mirovne konference sklenil predlagati Ligi narodov preiskavo ruskih razmer, je Ligin svet izrekel, da naj bi se obe raziskavi vršili paralelno, na ta način, da bi bili v obeh komisijah zastopani podjetniki in delavci. Ob tej priliki je podal Thomas omenjenemu časnikarskemu zastopniku nekatera pojasnila o pripravah, ki jih je predstojništvo delavskega sveta storilo za to preiskavo. Predvsem je urad zbral vso literaturo o boljševizmu, kar je je v Franciji, Angliji, Italiji, Švici in Nemčiji, pri čemer se je vzel na pomoč zlasti material instituta za orientalna vprašanja v Vratislavi in razna zanimiva švedska dela. Sestavila se je kritična bibliografija boljševizma. Če ni prišlo do nameravnega potovanja, je vendar izvršeno delo trajne vrednosti. Thomas je naglašal, da se je pri tem nabiralnem poslu pokazalo, kako raztrgano je svetovno duševno delo in koliko panog človeške delavnosti je še v temi. Dokler ostaja Rusija oddaljen svet, dokler razodevajo Nemčijo notranji razdori, dokler ostaja

Amerika v svoji osamljenosti, je nemogoče popolnoma razjasniti in rešiti socialne težave, ki zadenejo vse dežele. Treba je na vsak način obnoviti sodelovanje svetovnega duševnega dela.

Thomas, kateremu se gotovo ne more očitati pomanjkanje narodnega vpoštevanja, ima v tem nastopu proti duševnemu šovinizmu na vsak način prav. Nacionalni kitajski zidovi na polju znanstvenega dela morajo ovirati vsak socialni napredek, zlasti vsako uspešno internacionalno zakonodajstvo; ali tudi vsaka druga znanstvena panoga mora trpeti vsled take izolacije in cepitve. Toda šovinizem, ki je šel med vojno in tudi še po vojni v bujno klasje, je bil vedno kratkoviden, kjer je prihajalo duševno delo v poštev in bo še dolgo ogromna zapreka — ne le na škodo takozvanemu sovražniku, ampak na škodo vseh narodov, ki se morajo drug od drugega učiti. Gospodarski interesi bodo pa tudi to historijo premagali, le da bo treba trdega dela za to.

V češkoslovaški republiki so imeli prve volitve za svoj novi parlament. Doslej nam še niso znani vsi rezultati, toda poročila kažejo, da pride socialno demokratična stranka kot najmočnejša v novo skupščino; po vsej deželi pušča vse druge stranke daleč za seboj. Od 43 nemških mandatov imajo socialisti 23. Enako število so dobili socialisti na Slovaškem, kjer so razmere še najbolj zaostale. Ker manjkajo poročila še iz mnogih okrajev, ni izključeno, da dobe socialisti večino v zbornici, na vsak način pa pridejo v parlament kot najmočnejša stranka.

Vpraševati za vzroke tega rezultata je pač odveč. Kdor ni prespal zadnjih let, kar se sicer lahko pravi o mnogih ljudeh, ki so bili kljub grmenju topov in vsakovrstnim eksplozijam gluhi in slepi, se ne more čuditi, da prihaja tako. Stari red postaja enostavno nevzdržljiv, in češkoslovaška republika je še zelo srečna, da se vrše prehodi v njej tako mirno in razmeroma gladko. Zakaj le najbolj zagrajeni možgani si morejo prestavljati, da pomeni izvolitev tako velikega števila socialistov le nadomestitev ene stranke z drugo. Ta volilni rezultat je izraz narodne volje, ki zahteva osnovne izpremembe, in parlament bo moral slediti tej volji. V Čehoslovakiji prihaja socializem na dnevni red, in kdor se hoče učiti, bo imel tudi tukaj mnogo prilike za nauk.

Za Jugoslovane je to posebno važno, ker so češkoslovaške razmere v marsičem podobne našim. To ne pomeni, da so enostavno enake in da ne bi bilo treba Jugoslovanom nič drugega, kakor le posnemati, kar se bo tam godilo. Nagnenja do posnemanja je bilo pri nas doslej itak le preveč. Pač pa je zelo potrebno porabljati izkušnje drugih, in za to nam bo dajal razvoj na Češkem mnogo prilike.

Čehoslovaki ne bodo z obema nogama skočili v socializem. Tega ne morejo, ker ne dovoljuje takega skoka ne notranji, ne zunanji položaj. Tudi so češki socialisti zelo trezni in polagajo pazno na tehniko, kar je surovo pred njimi, da spoznajo, kaj je mogoče in kaj je nemogoče. Ali kar je mogoče, bodo brez dvoma uresničevali, napredujoč od postaje

do postaje, dokler ne postane mogoče tudi to, kar je danes še nemogoče. Na poti, ki drži v socializem, bomo pa morali zasledovati njih delo v prid svojemu lastnemu gibanju.

Ta naloga sploh raste. Kajti učnega materijala seveda ne daje le Češkoslovaška. Socialni preobrati se vrše po vsem svetu, ne v enaki meri, ne na enake načine, ampak vrše se. In vršili se bodo kapada tudi v Jugoslaviji. Ondotni socialisti pa bodo imeli, če hočejo biti uspešni, dvojno nalogo: Na eni strani paziti na vse socialne eksperimente po svetu, na drugi pa prilagoditi svoje delo domačim razmeram. Ne bo prelahko in tudi premalo ne bo tega dela, niti brez zmed ne pojde. Ali kdor misli, da bo imel od nespোরазumov in notranjih bojov delavstva velik dobiček, naj si rajši ne dela velikih iluzij, ker doživi sicer prehodu razočaranje. Nasprotja med posameznimi proletarskimi skupinami se zde lahko veličanska, ali po dozvedanju se navadno napačno sodi. Prav med tistimi, ki so si idejno najbližji, se boji, kadar pride do njih, najstrastnejši. Toda taki boji so začasni in ponehajo, kadar pride do izjasnitve. Ni prijetno da se grizejo med sabo tisti, ki bi morali stati v eni bojni vrsti, in nekaj časa se skupni sovražnik lahko smeje. Toda v zgodovini odločuje močnejši faktor, kakor osebno in fakeiozno zadiranje; razmere in potrebe časa pojdejo z gobo preko vseh teh navidezno strupenih bojov, in ko dozori položaj za pravi, resnično veliki boj, se bo izkazalo, da je bilo to približno toliko, kolikor bitke raznih šolskih razredov, ki jih smatrajo dijaki za enako važne kakor Maraton in Waterloo.

Zadnje čase se je začelo kooperativno gibanje med ameriškim delavstvom nekoliko bolj širiti. V prvi vrsti gre za takozvana konsumna društva. Najbrže se ne motimo, če pripisujemo to večje zanimanje draginji. Po evropskih deželah je ta organizacija zelo močna; tudi med Slovenci je zelo razvita. Da ni v Ameriki doslej našla pravih tal, je skoraj čudno, zakaj domovina prvih konsumnih društev je Anglija, od katere je Amerika prevzela neštete institucije.

Konsumna društva ne odpravijo vsega gorja s sveta, niti vseh korenin draginje ne uničijo, zakaj kakor smo že večkrat razložili, ima draginja razne vzroke in vire. Ali pomen takih organizacij je vendar velik in zlasti bi se morali zanje zanimati vsi tisti, ki verujejo v potrebo novega gospodarskega in socialnega reda. Predvsem so konsumne organizacije kos praktične socializacije. Tudi izvrstna upravna šola so. Z njih pomočjo dobiva delavstvo vpogled v trgovski proces in v distribucijo blaga. V njih se vzgajajo administrativne moči in dobivajo prakso, pripravljane zadruga dovolj močne, se lahko podajo tudi v produkciji, kar tudi ni v evropskih deželah nič novega. Produktivna zadruga delavstva postanejo lahko jedro bodoče socialne produkcije in neizmerno olajšajo prehod v industrijalno demokracijo. Take organizacije so "direktna akcija", kateri ne more nihče ugovarjati in je nihče zatirati. Seveda ne sme delavstvo pri tem pozabiti na politič-

no akcijo, brez katere tudi koperative ne morejo prinesiti popolnega uspeha in ki je tudi zaradi varnosti kooperativ samih potrebna.

Kdor čita izjave raznih predsedniških kandidato, s katerimi smo letos izredno bogato blagoslovljeni, najde v njih mnogo lepih besed in osrečujočih obljub. Ali kdor išče kakšen program, ga tudi z najboljšo lučjo ne najde. Govori se o sodelovanju dela s kapitalom, o omejitvi visokih profitov, o olajšanju življenja za nižje sloje, o boljših prilikah za zaslužek, o pospežitvi poljedelstva, o amerikanizaciji in o ameriški trgovini i. t. d. Ali nihče se ne potrudi, da bi razložil, kakšen pomen daje svojim lepim besedam, ki jih lahko vsakdo čita na drug način, še manj pa je posneti, s kakšnimi sredstvi mislijo gospodje doseči svoje namene.

Prav tako je, kakor če bi vojni poveljnik, stopajoč na čelo armade, naznanil nižjim poveljnikom in vojakom, da je bojni načrt oster boj, hrabrost, junaštvo, da hoče razpršiti sovražnikove čete, oslabiti nasprotniško vojsko, prekositi modrost njenih generalov, doseči zmago.

Ali se smejo narodi v miru res voditi s puhlimi frazami, s katerimi se ne bi smel v vojni pokazati najmlajši lajtnant? . . . Ali pa so tudi narodi res tako brezbrizni, da se dajo pitati s takimi frazami in ne spoznajo, da so brez vsebine?

Sedanja madžarska vlada zastopa baje red in zakon. Saj je stopila na mesto "roparkih in terorističnih komunistov", da pomaga pravici do veljave. Takozvana komunistična vlada na Ogrskem ni mogla zbuditi našega navdušenja in njen žalostni padeč je bil dokaz, da niso ljudje na njenem čelu razumeli ne faktičnega položaja v deželi, ne časa sploh. Ali če je pravično kritizirati ljudi, ki so prevzeli vlado pravzaprav zato, ker ni takrat nihče maral te odgovornosti, se sme pač tudi pogledati, kakšna je sedanja vlada, ki trdi o sebi, da ima vse kvalifikacije za posel vladanja.

V kratkosti komunistični dobi je bilo dokaj terorizma na Ogrskem. Toda koliko manj ga je sedaj in koliko več je tam pravice in reda? Vzemimo nekoliko slučajev, o katerih poročajo evropski listi.

. . . Križišče Andrassyjeve ulice in Terezijinega ringa je ena najživahnejših točk mesta, in kakor ni v Budimpešti drugače mogoče, je na vsakem vogalu po ena kavarna, skupaj torej štiri. V soboto je stal na enem vogalu avtomobil in pred vozom so stali trije moški. Mlado dekle z mladim možem je šlo mimo. Eden omenjenih mož je pograbil dekle, druga dva sta prijela njenega spremljevalca. Upiraječe se dekle so pred očmi mnogobrojne množice na ulici porinili v avtomobil in ta se je z največjo naglico odpeljal. Policijski uradniki, ki so bili priče človeškega rop, so skušali vjeti roparski voz, ki je imel številko B. P. IV-457, toda brez uspeha in doslej ni sledu za odpeljanimi.

. . . Pred kratkimi dnevi so našli pri Dunavesi in pri Felsögródu trupla dveh navidezno umorjenih moških. O morilcih se nič ne ve in tudi umorjenih niso mogli identificirati.

. . . Policijski višji nadzornik Janossy se je z vozom peljal s svojo ženo po Andrassyjevi ulici proti svojemu stanovanju. Neka patrola, ki jo je vodil častnik, je ustavila voz in z besedami: "Pridi ven, jud, s svojo kurbo!" je bil Janossy prisiljen izstopiti. Preiskali so ga, ali je res žid ali ne; ko se je legitimiral, da je policijski višji uradnik, so ga odpustili. Naznanil je slučaj regentu Horthyju; ta ga je poslal na višje poveljništvo in tam so ga odpravili s praznimi frazami. Tedaj je sklenil, da si poišče sam zadoščenje. Vzel je s sabo petnajst civilno obločenih policistov in zahajal z njimi vsak večer v kavarno, kjer se zbirajo oficirji brahijalne sile. Nekega večera je iz vrst oficirjev zadonel že navaden klic, da naj se vsi moški slečejo, da se pokaže, kdo je žid. Prvi gost, do katerega so prišli fini oficirji, je bil Janossy. Vnel se je prepir. Preoblečni policisti so planili na oficirje in odpeljali vso družbo na policijsko ravnateljstvo. Tam so najprej "junaške" častnike potšeno premikastili in jih potem nezavestne pometali na ulico.

Sploh vlada pri policiji silno razburjenje zaradi nesramnega postopanja oficirjev brahijalne sile in pripravljajo se, da odgovore na gospodstvo teroristov z enakimi metodami . . . Vidite se: V Budimpešti vlada vzoren red . . .

Profesor Bertrand Russel na angleškem vseučilišču v Cambridge spada med najznamenitejše psihologe naše dobe in uživa po vsem svetu zaslužen ugled. Vsaka izjava takega moža ima svoj pomen in je vredna vpoštevanja, za to je tudi sledeče pismo, ki ga je poslal dunajski "Arbeiter Zeitung", splošno zanimivo:

"Gospod! Na svojo veliko žalost sem izvedel, da je profesor Aleksander Varjes, ki ga poznam kot znamenitega znanstvenika, kot odličnega delavca na znanstvenem polju, na katerem sem najbolj doma, že sedem mesecev kot komunist v neki ogrski ječi in da čaka tam na svojo sodbo. Skupno z vsemi prijatelji svobode bi seveda tudi tedaj želel njegovo osvoboditev, če ne bi bil mož znanosti. Čutim pa potrebo izpregovoriti besedo v njegovem interesu, ker se je razvijalo njegovo znanstveno delo na polju, katerega prava in popolna ocenitev ni stvar vsakega. Ne morem presojati, ali šteje ob polomu moralnosti vladajoči razred še take ljudi med svoje, ki se bavijo s posli, katerih namen ni pomnožitev bede sveta. Če pa je še kaj takih, bi želel, da bi porabili svoj vpliv, da preprečijo obsodbo moža, od katerega je res mogoče pričakovati dragocene prispevke za napredek znanosti.

Sprejmite, gospod, izraz mojega odličnega spoštovanja

Bertrand Russel.

Profesor Varjas, za katerega nastopa Russel, je eden najodličnejših duševnih delavcev moderne filozofije. Njegovo glavno polje je teorija spoznanja in je že zelo obogatil literaturo teh težkih problemov. Bil je med ustanovitelji Ogrske filozofičke družbe, med revolucijo je postal profesor na budimpeštanski univerzi. Ko je nastopila sovjetska vla-

da na Ogrskem, je ustanovila tudi propaganden oddelek za razširjanje znanosti in izročila Varjasu duševno vodstvo tega čisto kulturnega dela. Sedanja vlada, ki se hoče maščevati nad vsem, kar ni lizunsko monarhistično, je vrgla tudi Varjasa v ječo, kjer je sedaj že osem mesecev. Ker mu drugače ne morejo priti do živega, so skovali proti njemu obtožbo zaradi ropa, češ da si je prilastil denar, ki ga je bila komunistična vlada določila za to kulturno podjetje. Nihče, kdor pozna Varjasa, ne verjame tej infamiji; ali stara navada reakcionarjev je, da skuša omadeževati svoje nasprotnike in take obtožbe se lože fabricirajo, kot bi kdo mislil. Socialističen delavec je tolovajem, kakršni so sedeli na čelu Ogrske, trn v peti; duševen delavec, ki ne liže Horthyju in njegovi bandi prahu s škornjev, jim leži pa še stokrat bolj v želodec. Tako je Varjasev slučaj razumljiv.

“Yours for the revolution” je besedilo, ki obsega po mnenju nekaterih vso tendenco socialističnih “zlodel”, zato so si izbrali to besedilo za tarčo tudi kolovodje v new-yorški postavodaji, da na podlagi tega izključijo iz nje pet pravilno izvoljenih socialističnih zastopnikov. Po mnenju starih kapitalističnih strank že to besedilo samo izključuje socialistične kandidate iz vse ameriške politike. Treba je bilo socialista, da jim razloži pomen tega besedila. To je storil sodr. Hillquit, ki je dejal pri zaslišbi v Albany med drugim tole:

“Kaj pomeni za socialiste “Yours for the revolution?” — Začnimo z razlaganjem pri zadnji besedi “revolucija”. Z “revolucijo” mislijo socialisti — in prav zaprav ne samo socialisti, ampak vse avtoritete, ki vedo kaj pomeni beseda revolucija — radikalne izpremembe v obliki vlade. Tako naprimer nazivljemo “palacialno revolucijo” izpremembo vlade iz rok ene dinastije v roke druge dinastije.

Dinastične revolucije imenujemo revolucije, pri katerih se menjajo dinastije. Politične revolucije imenujemo revolucije, kadar se menjajo vlade, naprimer iz monarhije v republiko.

In kadar govorimo o socialistični revoluciji ali socialni ali družabni revoluciji, mislimo o popolni predrugačbi gospodarskega temelja družbe; tako naprimer izpremembev rokodelstva v strojno produkcijo, ki se v literaturi splošno označuje za “industrialno revolucijo”.

Kadar govorimo o socialni revoluciji, mislimo na pot izprememb v gospodarskem razvoju. Pri tem mislimo na odpravo privatne lastnine zemlje, rudnikov, mlinov, tovarn itd., mislimo na ustanovo vlade, potom katere bo ljudstvo kolektivno lastovalo in obratovalo temeljne industrije dežele, industrije, od katere je odvisno ljudstvo — od procesov v proizvodnji njihove hrane, obleke, strehe itd.

Ta izprememba, ta prehod iz sistema na podlagi privatnega lastništva in obratovanja industrij v eno industrijo, ki bo last vseh in bo obratovana kolektivno, pravimo “socialistična revolucija”.

Pripomnim naj pri tem, da beseda “revolucija” pri nas nima tiste romantične značilnosti o barikadah in drugih dejanj nasilja, ki ga ji pripisujejo

nekateri časnikarski poročevalci in šolarčki. Za nas pomeni ta beseda izprememba — prehodna doba. Ne tisto, potom česar se bo revolucija dosegla, ampak rezultat tega, kar pride, imenujemo “revolucijo”.

In ko govorimo socialisti o “mednarodni socialistični revoluciji” mislimo pri tem na izpremembo takozvane kapitalistične oblike proizvodnje in distribucije bogastva, v obliko socialističnega proizvodnje in distribucije po vsem svetu; to pa zato, ker pričakujemo, da bo šel prej ali slej skozi ta proces izprememb ves svet — ali vsaj tisti svet, ki je naprednejši — in da bo prehod tako neizogiben, kakor je bil neizogiben iz starega suženjskega gospodarstva ali fevdalizma k današnjemu procesu svobodnega proizvodnje pod kapitalizmom. Kakor je postal ta mednarodni, tako pričakujemo, da bodo morale biti te izpremebe mednarodne.

Od tod besedilo “mednarodna socialistična revolucija”.

Pravijo, da je vojna napravila ljudi pobožne, da se vračajo k “Bogu” in da iščejo zopet odrešenja v cerkvah, ki so jih bili prej v svoji brezbožnosti zapuščali. Gotovo je, da so vse sekte pričakovale velike profite od svetovne katastrofe, profite v vsakem oziru. Pridobivanje vernikov je samo ob sebi umevno tudi materialno pridobivanje, katerega ne zapičuje nobena cerkev, četudi je njih kraljestvo od drugega sveta in četudi je zapisano, da naj se ne nabirajo zakladi, ki jih krađejo tatovi in žre rja. Zdelo se je, da bi morala biti vojna doba zelo ugodna za verski posel in cerkvena reklama je izrabljala priliko, kolikor je le mogla. Izurjena je v tem oziru dovolj. Uspehi pa zaostajajo za upi kakor polž za lokomotivo. Z velikim bobnom in pozavnami so naznanjali obnovev in preporev krščanstva, češ da so v svojih hudih stiskah ljudje spoznali Boga. Ali pred kratkim so prišle nekatere številke v javnost, ki govore vse drugačen jezik. V Zedinjenih Državah so imele protestantske cerkve leta 1919 najmanjšo pomnožitev članstva vseh zadnjih trideset let. Znašala je 56.000, medtem ko je bila poprečna letna pomnožitev tekom zadnjih desetih let 771.947. Padanje se je opazilo že leta 1918, ko je znašala pomnožitev 155.000 članov. Z drugimi besedami: Članstvo se venomer krči, kljub ogromnim svotam denarja, ki se vlagajo in trošijo za “reševanje duš”. Zdi se, da zapušča Bog svoje cerkve, kajti če bi imele njegov blagoslov, bi morali biti po njih lastnih naukih rezultati pač drugačni. Če se pa že nebeški oče ne zanima za svoje cerkve, kako naj se to pričakuje od zemljanov, ki imajo toliko drugih skrbi?

Miljone zapravljajo razni kandidatje republikanske stranke v kampanji za predsedniško nominacijo. Kdo daje te miljone? Delavci? Ne, kajti delavci niti za volilne kampanje svojih kandidatov ne prispevajo radi. Ampak miljone, ki se zapravijo za kampanje kandidatov meščanskih strank, bodo indirektno vendarle plačali delavci.

Glasovi iz našega gibanja.

IZ DETROITA.

Dne 16. maja se je vršil tu koncert slov. soc. pevskega društva Svoboda (odsek kluba št. 114, J. S. Z.). Velika Hrvatska dvorana, v kateri se je vršil koncert, je bila natlačena slovenskega, oziroma jugoslovanskega občinstva. Slovenska naselbina v Detroitu ni velika, toda ob takih priredbah pokaže, da se zaveda važnosti naših organizacij in jih moralno in gmotno podpira. V tem oziru se naša kolonija lahko meri z drugimi, mnogo večjimi slovenskimi naselbinami v Zedinjenih državah. Pa preidimo nazaj h koncertu.

Program se je pričel izvajati točno ob 8. zvečer. Koncertni del programa je bil jako zanimiv. Muzikalne točke so se izvajale zelo lepo pod spretnim vodstvom sodruga J. Topolaka. Marsikdo se je izrazil, da kaj takega še ni slišal. Pevski zbor pod vodstvom I. Cedilnika, je zapel sledeče pesmi: Internacionala, Pastirček, Na planine in Socialistično korčnico. Zbor je žel za vsako omenjenih pesmi burno odobravanje.

Naša mala sohr. Zimanja je deklamirala "Borbo" v srbskem jeziku. Deklamirala je tako lepo, da je naravnost očarala navzoče, Vsa čast starišem, ki tako lepo vzgajajo svoje otroke.

Nato je sledila igra "Dva gluha", ki je dala udeležencem obilo smeha. Na kratko povedano: ves program se je izvršil najpovoljnejše.

Zabeležiti imamo poleg moralnega tudi dober gmoten uspeh. Vstopnic se je prodalo za \$130.00, ki so se prodajale v predprodaji za moške po 30c in za ženske 20c, pri blagajni pa za moške 40c in za ženske 20c.

Srečolov se je prav dobro obnesel; čistega prebitka je dal \$50.00. Ne vem natančno, koliko znaša svota vsega čistega dobička te priredbe, toda mislim, da je dovoljna.

Ob tej priliki se je prodalo precej soc. brošur in knjig in nabralo se je nekaž novih naročnikov našemu Proletarcu.

Iz različnih krajev Unije se je priselilo v Detroit nekaž sodrugov, ki morda še ne vedo za prostore našega kluba. V pojasnilo tem navajam, da zboruje naš klub vsako drugo nedeljo v mesecu v svojih prostorih na 424 Ferry Ave. E. Ne ozirajte se na beseđenje naših nasprotnikov, ker od teh ni pričakovati pohvale za klub. Pridite na sejo sami in se prepričajte kaj in kdo da smo. Če storite to sem prepričan, da ostanete v naši sredi in boste zaeno z nami delovali za naše ideje.

Detroiti slovenski delavci, pristopajte k slov. socialističnemu klubu! Organizirajte se! Pokažite delavstvu drugih narodnosti, da smo tudi slovenski delavci pripravljeni dati proporecijo žrtev in dela za boljše bodočnost proletarijata.

Vsem, ki so pripomogli do tako lepega uspeha na prej omenjenem koncertu in s tem pokazali, da znajo ceniti socialistične priredbe, izrekam zahvalo. — L. U.

ZA CLEVELAND.

Slovenski socialistični klub št. 27, J.S.Z. priredi V NEDELJO 13. JUNIJA VELIK PIKNIK NA KASTELICEVI FARMI V EUCLIDU, OHIO.

Občinstvo iz Clevelanda in okolici uljudno vabimo, da se ga udeleži v obilem številu. — Igrala bo izvrstna godba; mesto v zatohlih dvoranah se boste na našem pikniku lahko naplesali na svežem zraku.

NASTOPILO BO TUDI SLOV. SOC. PEVSKI ZBOR ZARJA,

ki se pridno vadi za nastop s pevskega točkami.

Ob tej priliki nas poseti tudi SODRUG ETBIN KRISTAN IZ CHICAGE. Ako hočete slišati govornika Kristana, morda zadnjič v naši sredi, pridite vsi na Kastelčevo farmo dne 13. junija.

VESELIČNI ODBOR.

KLUBOM J. S. Z. NA ZNANJE.

Klubi J. S. Z., ki še niso odračunali prispevkov za agitacijski fond, naj to store čimprej, da bodo izkazane tozadevne svote v Proletarcu. Ob enem naj klubi ne pozabijo na pridobivanje novih članov. Letošnja jesen je kovačnica, razmere pod katerimi živimo so pa vroče železo. Zato bo treba železo kovati, dokler je vroče.

Tajništvo J. S. Z.

Cleveland, O. — Pomlad smo imeli zelo hladno, sedaj pa je postalo toplo, ali bolje, vroče. Znanci vprašujejo drug drugega: "Kam pa v nedeljo?" Drugi se oglasi: "Ali ne bo še nobenega piknika?" "Da," odgovarja znanec, "v nedeljo 13. junija bo izlet na Kastelčevo farmo, ki ga prireja slov. soc. klub št. 27." "Ali bo nastopil tudi pevski zbor Zarja ob tej priliki," vprašuje prijatelj. "Seveda nastopi, saj je ta pevski zbor vendar del soc. kluba." Pevski zbor Zarja je ostal našemu občinstvu v dobrem spominu od zadnjega njegovega koncerta in seveda tudi od preje, zato ni čudno, ako žele naši rojaki zopet čuti ubrane glasove "Zarje". "Kaj pa bo še na tem pikniku," vprašuje radovednež. "Različne igre, neprisiljena zabava v prosti naravi, ples itd." "Ali je res, da pride na ta piknik tudi sodrug Kristan iz Chicage," se glasi nadaljno vprašanje. "Seveda je res. Že zato ne zamudi udeležiti se tega izleta, da čuješ našega govornika Kristana, ki bo ob tej priliki morda zadnjičkrat v naši sredi. V kratkem namerava odpotovati v Evropo."

V nedeljo 13. junija vsi na Kastelčevo farmo v Notingham. — L. Gorjup.

Poljska armada prodira v Rusijo po Kolčakovem, Denikinovem in Judeničevim vzgledu. En čas prodira, da se lahko pozneje toliko hitreje pomika nazaj.

LISTU V PODPORO.

Jugosl. Soc. klub, št. 69, JSZ., Herminie, Pa.	\$ 5.00
Anton Zornik, Herminie, Pa.	1.00
Henrik Vulč, Herminie, Pa.	.50
Neimenovan, Lawrence, Pa.	2.00
Peter Kisovec, Detroit, Mich.	.50
Andrej Šemrov, Detroit, Mich.	.50
Frank Mihevc, Waukegan, Ill.	.50
Bartol Yerant, Aliquippa, Pa.	.46
Jos. Čepan, Chicago, Ill.	.50
C. Lovišek, Chicago, Ill.	.25
Joseph Zorko, West Newton, Pa.	.60

Skupaj \$ 11.81

Zadnji izkaz 131.04

Skupaj \$142.85

AGITACIJSKI FOND J. S. Z.

II. izkaz.

Chicago, Ill.: Po \$1.50: Etbin Kristan in Mart. Judnich; po \$1.00: Mary Auchin, Mary Udovieh, F. Petrich, F. Godina, J. Potočnik, F. Udovieh; po 50c: P. Berger, F. Alesh, T. Putz, F. Grdanc, J. Kocjan, Frances A. Tauchar; po 25c: F. Tauchar, J. Plut, M. Mihelich, Jos. Zavertnik ml., M. Turk. — \$13.25

Zadnji izkaz	\$82.10
V tem izkazu	13.25

Skupaj do 25. maja \$95.35

Tajništvo J. S. Z.

ALI SMO RES VSI PROFITARJI?

Kadar je kapitalistično časopisje primorano pisati vsled javnega ogorčenja o profitarstvu in ga ožigosati, stori to vedno po ovinkih in na tak način, da izgleda, kakor da sedanji sistem nima popolnoma nič opraviti s tem, ampak da so to le slučajni posameznikov, ki prekoračijo meje dostojne "nagrade" v svojem trgovskem poklicu, sicer pa da je profitar vsak človek.

Je že res, da je med profitarji in profitarji razlika; da so eni bolj, drugi manj požrešni — to se pravi, da so eni bolj, drugi pa manj predrzni, toda če zasledujemo te osebne prestopke požrešnosti ali predrznosti za požrešnostjo, vidimo, da plačajo svojo kazen za to predrznost koncem konca le tisti "grešniki," ki nimajo za seboj moči. Kajti vedno se dogaja, da pri preganjanju profitarjev dosežejo le pritlikavce, med tem ko se veletrgovci in trusti lepo izmuznejo čez vse mreže zasledovanja.

Ali smo res vsi profitarji?

Ali so otroci, ki delajo po 10 ur na dan v bombaznih mlinih na jugu, žene, ki šivajo v zatohlih beznicah v New Yorku, kondukerji na železnicah in na pouličnih karah, strojevodje, učitelji, delavci v vročih jeklnah, delavci na polju itd., itd. profitarji? To ni težko izračunati.

Slov. delavska

podporna zveza

Ustanovljena dne 26.
avgusta 1908.

Inkorporirana 22. aprila
1909 v državi Penn.

Sedež: Johnstown, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: IVAN PROSTOR, 6120 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Podpredsednik: JOSIP ZORKO, E. F. D. 2, Box 113, West Newton, Pa.

Glavni tajnik: BLAS NOVAK, 634 Main St., Johnstown, Pa.

1. Pom. tajnik: FRANK PAVLOVČIČ, 634 Main St., Johnstown, Pa.

2. Pom. taj. ANDREJ VIDRIČ, R. F. D. box 4, Johnstown, Pa.

Blagajnik: JOSIP ŽELE, 6502 St. Clair Ave., Cleveland, O.

Pom. Blagajnik: ANTON HOČEVAR, R. F. D. 2, Box 27, Bridgeport, O.

NADZORNI ODBOR:

Predsednik nadzor. odbora: IGNATZ PODVASNIK, 6325 Station St., E. E. Pittsburgh, Pa.

1. nadzornik: SOPHIA BIRK, 6006 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

2. nadzornik: IVAN GROSELJ, 885 137th St., Cleveland, O.

POROTNI ODBOR:

Predsednik porot. odbora: MARTIN OBERŽAN, Box 135, West Mineral, Kans.

1. porotnik: BRANC TEROPČIČ, R. 1, Bonanza, Ark.

2. porotnik: JOSIP GOLOB, 1916 S. 14th St., Springfield, Ill.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

Dr. JOSIP V. GRAHEK, 843 E. Ohio St., Pittsburgh, Pa.
Glavni urad: 634 Main St., Johnstown, Pa.

URADNO GLASILO: PROLETAREC.

3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

Členjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošlje edino potom Poštnih, Expresnih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov. Nakaznice naj se naslovljajo: Blas Novak, Union National Bank in tako naslovljene pošiljajo z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnji popravi.

Zadnje čase se odda pri predsedniških volitvah v Zedinjenih državah do 16 milijonov glasov. Od teh 16 milijonov odpade na delavske kandidate komaj en milijon glasov, druge glasove dobe stare, kapitalistične stranke. Kaj je temu vzrok? Ali je kapitalistični razred po svojem stanovskem poklicu številnejši od delavskega razreda? Ali je v Ameriki več kapitalistov kakor delavcev? Ne. Vzrok, da delavski kandidatje ne dobe več glasov je v tem, ker se kapitalistični razred bolj zaveda svojih interesov kakor pa delavski ker se kapitalistični razred bolj zanima za vzgojo svojega časopisja in svojo organizacijo, kakor pa delavski razred. Razredna nezavednost je tista šiba, ki tepe delavski razred na vseh koncih in krajih. Delavci, zdramite se in pojačajte svoje časopisje in svojo organizacijo!

750,000 KANDIDATOV ČAKA NA AMERIŠKO DRŽAVLJANSTVO.

Iz raznih krajev prihajajo na naše uredništvo — in tako gotovo tudi na druga — pritožbe, da ne dobe kandidatje za ameriško državljanstvo od merodajnih krogov nobenega odgovora, kaj je z njihovo aplikacijo za dobavo državljanskega papirja, vzlic temu, da so vložili aplikacije že pred meseci in v nekaterih slučajih celo pred letom.

Iz lista "The Better Times", ki izhaja v New Yorku in je uradno glasilo družbe ki skrbi za amerikanizacijo posnamemo, da se nahaja v naturalizacijskem uradu od 1. julija l. 1919 pa do danes nič manj kot 750,000 nepregledanih aplikacij za dobavo amer. državljanstva, in to enostavno vsled tega, ker vlada ne da iz blagajne denarja, da bi tozadevni uradi najeli klerke. V New Yorku ima urad za naturalizacijo le 22 eksaminarjev in 12 klerkov. Po drugih mestih ni nič boljše.

Taka zavlačevanja imajo za posledico, da se razni kandidatje vsled razočaranosti odvrtačajo od naturalizacije. Po eni strani se govori o amerikanizaciji kot najnujšnji zadevi vsakega inozemca, po drugi strani se pa pusti čakati ljudi po mesece in večasih celo leto, na končno zaslišbo, ker ni klerkov, ki bi izvrševali tozadevne eksaminacije. Denar, ki ga dobi vlada od kandidatov znaša toliko, da bi ž njim nastavila lahko dovolj uradnikov in bi se de-

lo opravilo brez takega zakasnenja, kakor je sedaj. Zadeva je postala zadnje čase tako akutna, da so nekateri o stvari interpelirali na merodajnem mestu. Upamo, da se merodajni krogi zgamejo.

Deputacija socialistične stranke, ki je bila imenovana na zadnji strankini konvenciji, da obišče Debsa, ki je v ječi, in ga obvesti o nominaciji za predsedniškega kandidata na socialistični listi, je bila zadnje dni pri njemu in mu sporočila željo konvencije. Debs je nominacijo sprejel in izjavil, da je še vedno tisti Debs kot je bil—zvest borbi za socialistične principe in načela.

Zadnji pondeljek je bil praznik, Spominski dan, ali kakor ga ljudje navadno imenujejo, "kinčanje grobov". Na pokopališčah v raznih krajih leže tudi žrtve razrednega boja, delavei in žene, ki so padli v boju za interese delavnega ljudstva. Najlepši kinč za njihove grobove bi bil pridobivati nove bojovníke za ideje, za katere so morali oni dati svoje življenje.

Koliko novih naročnikov sem pridobil zadnji teden za "Proletarca"?

Osvoboditev delavstva izpod kapitalističnega jarma mora biti delo delavstva samega.

Severa's Kidney and Liver Remedy

(Severovo zdravilo za obisti in jetra) se priporoča ker deluje izvrstno kot čistilec in preprečuje vnetje obisti in mehurja, za odhajanje vode, gost odtok vode, otekle noge in za bolečine v hrbtu. Cena je 75c in \$1.25, ter 3 do 5 centov davek.

Dober liniment

bi morali imeti v vsaki hiši vedno pri rokah za vsak slučaj nujne potrebe ali ponesrečbe, prask, otekline in enakih bolečin. Naša lastna skušnja nas uči, da se vam dobro izplača imeti to zdravilo pri rokah in sicer že preiskuxeni liniment poznan povsod pod imenom

Severa's Rheumatic Remedy

(Severovo zdravilo zoper revmatizem) je zelo priporočljivo zdravilo za zdravljenje akutnega in kroničnega revmatizma, revmatizma v mišicah, nevralgije povzročene vsled revmatizma in za bolečine kjer se misli, da se namerava priseliti revmatizem. To deluje hitro. Cena je \$1.25 in 5 centov davek.

Severa's Gothard Oil

Severa's Regulator

(Severov regulator) je prijazno zdravilo za žene in dekleta, ki trpe vsled raznih nerednosti in bolečin po svojem spolu. To daje novo moč in življenje in prežene bolečine. To zdravilo je res pravi prijatelj bolehavim žensk in vrevevalce njih sistema. Cena je \$1.25 in 5 centov davek.

(Severovo Gothardsko olje). Je že pokazalo svojo vrednost pri zdravljenju revmatizma in njegovih posledic, pomaga pri oteklinah, odžene bolečine ščipanje in uječi in povsod kjerkoli se smatra, da je to zdravilo dobro. Njega posledice so vseluj dobrodejne in lajšajoče. Poskusite eno steklenico tega zdravila ob vaši prvi priliki. Cena je 30 in 60 centov, in 2 ali 3 cente davek.

Severova družinska domača zdravila so napredaj v vseh lekarnah. Ako vam jih je nemogoče dobiti, tedaj pošljite pravo svoto z naročilom naravnost nam.

W. F. SEVERA CO., Cedar Rapids Iowa

Severa's Nervoton

(Severov Nervoton) kot ga še ime predstavlja je izvrstna tonika za ves živčni sistem. Je zdravilo za oslabele in izmučene živce. Se priporoča za zgubo spanca, nervozne oslabelosti in za nervoznost. Njegov vpliv je trajen. Cena je \$1.25 in 5 centov davek.

ROJAKI!

Slovensko Dramatično Društvo v
Chicago

vas najljubšeje vabi k prvi vprizoritvi velike socijalne drame "Na Dnu", spisal Maksim Gorkij, poslovenil Pavel Golja, slika v štirik dejanjih. — Ta drama opisuje življenje najbednejšega ljudstva v Rusiji za časa carističnega režima.

Predstava se vrši v dvorani Č. S. P. S., 1126-30 So. 18th St., blizo Racine Ave. — Pričetek predstave ob drugi uri popoldan. — Po predstavi ples in prosta zabava. — Vtopnina k predstavi in plesu za odrastle 75c, za otroke od 6. do 14. leta 15c. — Pri predstavi in plesu svira Peter Ahačičev orkester iz Jolietta. —

Dvorana je zelo hladna in dobra ventilacija.

Na veselo svidenje vam kliče
ODBOR.

DAN IN NOČ.

Ako se hočete v življenju bolj zabavati, potem držite Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino doma! Če se ga vzame pred jedjo da jako dober tek, pomaga prebavi in služi možganom hitrega odločevanja. Če se ga vzame predno se gre v posteljo, povzroči zdravo spanje in drugo jutro vstanete sveži ter polni energije. Toda zahtevajte pristno Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino, ki je poznato povsod v Združenih državah za popolnoma zanesljivo zdravilo in se mu je prisodilo najvišje mogoče priznanje, zlata medalja grand prix, pri vseh mednarodnih razstavah: London in Brussel leta 1910, Pariz in Rimu leta 1915, Panama leta 1916. V teku zadnjih nekaj mesecev pojavila so se razna "grenka vina" v deželi kot gobe po dežju, pa naše prijatelje ne bodo prevarili. Oni poznajo vrednost Trinerjevega Ameriškega zdravilnega grenkega vina in ne sprejmejo nobenih nadomestil in ponarejanj. Vaš lekar nar ali trgovec z zdravili ima vsa Trinerjeva zdravila v zalogi. — Joseph Triner Company, 1333-43 So. Ashland Av., Chicago, Ill.

"ČAS"

je edina slovenska revija v Ameriki. "Čas" prinaša lepe povesti, koristne gospodarske in gospodinske nasvete, znanstvene zanimivosti, podučne in narodu potrebne razprave, mnogo mičnih slovenskih pesmic in poleg tega pa prinaša lepe in umetniške slike.

List shaja mesečno na 44 straneh in stane samo \$3.00 na leto, za pol leta \$1.50. Naroča se pri "Čas", 1037 Addison Rd., Cleveland, Ohio.

MILWAUKEE, WIS.

Seje slovenskega soc. kluba se vrše vsak drugi in četrti petek v mesecu v *Illirija dvorani*, 310—1st Ave. Ker so vedno važne stvari na dnevnem redu, zato Vas veže dolžnost, da pridete vsi na sejo. Pripeljite s sabo tovariše, ki se zanimajo za razredni boj in še niso v organizaciji.

John Kresse,
396—4th Ave.

NAROČNIKE,

ki jim je naročnina potekla, prosimo, naj jo takoj obnove. Ne čakajte tirjatve iz upravnštva. S točnostjo nam prihranite delo in ob enem pomagajte listu, ki v časih te draginje tako zelo potrebuje pomoči.

Ako kdo želi prevzeti zastopstvo Proletarca za nabiranje naročnikov in oglasov, naj piše upravnštvu za potrebne listine in informacije. Če imate v sebi zmožnosti agitatorja, ne odlašajte, nego pričnite z delom za list in organizacijo takoj.

Za delavca je tako potrebno, da čita delavski list, kakor da se umiva, kopa, da ima oprano perilo in osnaženo stanovanje.

Kadar ...

Kadar mislite na potovanje v stari kraj;

kadar želite poslati svojim stakrojskim sorodnikom, prijateljem ali znancem denar,

ali kadar imate kak drug posel s starim krajem,

obrnite se na

Leo Zakrajšek-a
70-9th Ave.
NEW YORK, N. Y.

Slovincem priporočamo
v posečanje

KAVARNO MERKUR
3551 W. — 26th St.

(v bližini urada SNPJ., S.
R. Z. in Proletarca.)

Dobra kuhinja : : : : :
: : : : : Dobra postrežba.

KARL GLASER, imeitelj.

IZ STAREGA KRAJA

je prišlo že mnogo oseb, katerim sem jaz izdelal prošnje na podlagi katerih jim je bilo mogoče dobiti potrebno dovoljenje za potovanje v Ameriko. Kdor želi poslati svojcem v stari domovini take prošnje, naj se zaupno obrne na mene in jaz mu bodem zadevo povoljno uređil. TUDI V VSEH DRUGIH NOTARSKIH ZADEVAH, BODISI V AMERIKI ALI V STAREM KRAJU, se poslužujte moje pisarne. Delo povoljno, cene nizke.

ANTON ZBAŠNIK, javni notar,

soba 102 Bakewell Bldg., -:- -:- PITTSBURGH, PA.
Vogal Diamond and Grants Sts., (nasproti Courts.)
Ali pa zvečer na domu, 5633 Butler Street.